

Verklaring van erfrecht

Wat wil de overheid nu eigenlijk?

In het kader van administratieve lastenverlichting hoeven erfgenamen in sommige gevallen geen verklaring van erfrecht meer te overleggen om toch over het banktegoed van de overledene te beschikken. Tegelijkertijd onderzoekt de overheid de mogelijkheid om een verklaring van erfrecht standaard in het Kadaster op te nemen. 'Het is volstrekt tegenstrijdig beleid.'

TEKST Tatiana Scheltema | BEELD Truus van Gog

'Verklaring erfrecht vaak onnodig,' kopte *De Telegraaf* op 31 augustus 2008. De aanleiding: een onderzoek van de Consumentenbond bij de zes grootste banken in Nederland naar de eis een verklaring van erfrecht (VvE) te overleggen om over de bankrekening van een overledene te kunnen beschikken. Banken joegen nabestaanden daarmee nodeloos op kosten, zeker als volstrekt duidelijk is aan wie de banktegoeden toevallen. Als er alleen sprake is van een langstlevende partner en de overledene geen testament achterlaat, zouden een overlijdensakte en een verklaring van het Centraal Testamentenregister (CTR) afdoende zijn, ontdekte de Bond. Een halfjaar later sprak *De Telegraaf* met drs. Henk Steenbekkers (75) uit Wanssum. Steenbekkers was onlangs weduwnaar geworden en mocht zonder VvE niet over de rekening van zijn vrouw beschikken. Steenbekkers kwam in het geweer en na lang aandringen namen zowel de Rabobank als Fortis genoegen met een overlijdensakte en een verklaring van het CTR.

'Het notariaat is niet op de hoogte van deze route, of houdt hem angstvallig stil', schreef *De Telegraaf* op 16 februari 2009. Navraag door de krant bij notarissen leerde bovendien dat de tarieven voor een verklaring van erfrecht schommelden tussen de tweehonderd, tot ruim zevenhonderd euro. 'Voor dit bedrag raadpleegt de notaris de burgerlijke stand, stuurt hij een briefje naar het CTR en een enkele keer raadpleegt hij het faillissementsregister. Daarmee is de kous vaak af.'

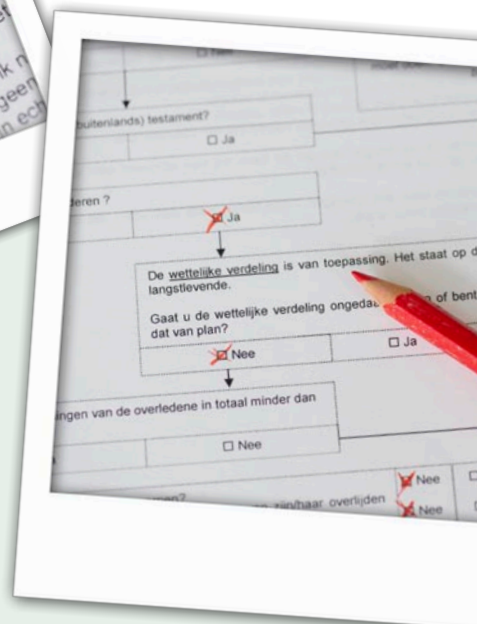
REGELDRIJK

Maar niet voor Steenbekkers, die van het afschaffen van de VvE-eis inmiddels zijn levenswerk had gemaakt. Hij legde contact met CDA-Kamerlid Ger Koopmans,

afkomstig uit dezelfde regio. Koopmans stelde tot drie keer toe Kamervragen aan de ministers van Financiën en Justitie. Steenbekkers kaartte het probleem ook aan bij het ministerie van Binnenlandse Zaken, dat een eigen onderzoek begon. Bij brief van 2 juli 2009 deed toenmalig minister van Financiën Wouter Bos (PvdA) verslag van zijn bevindingen. Inderdaad, schreef Bos, is er sinds het nieuwe erfrecht uit 2003 door de nieuwe wettelijke verdeling geen reden om in alle gevallen een VvE te vragen. Daarbij was het verminderen van de administratieve regeldruk een belangrijke prioriteit van het kabinet. Bos had er dan ook 'alle vertrouwen in dat de Nederlandse Vereniging van Banken (NVB) tot een gemeenschappelijk beleid zal komen dat ervoor zorgdraagt dat de consument geen geld kwijt is aan een verklaring van erfrecht wanneer deze niet werkelijk nodig is'.

OVERSTAG

Tsja. De minister kan wel zoveel willen. Hij is niet aansprakelijk als het toch misgaat, en de bank wél, mopperde de NVB een week later in *De Telegraaf*. 'Aangezien mensen steeds vaker meerdere kerens trouwen en kinderen krijgen, dan wel naar het buitenland verhuizen, worden de familierelaties steeds ingewikkelder. Daarmee groeit voor banken almaar het risico. Wij gaan ons beleid dus niet veranderen.' En voor klachten over de prijs van de VvE moest de burger niet bij hen zijn, maar bij het notariaat. Ook de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie (KNB) mengde zich – informeel – in de discussie en liet Financiën weten dat de notariële VvE niet alleen banken, maar ook erfgenamen behoedt voor grove misstappen en aansprakelijkheidsrisico's die daaraan kleven. 'De wetgever heeft met het nieuwe erfrecht nadrukkelijk ervoor gekozen dat de belangen van de kinderen worden

beschermde ten opzichte van de stiefouder/langstlevende echtgenoot. De kinderen verkrijgen daarom vergaande mogelijkheden om hun erfdeel veilig te stellen in de vorm van wilsrechten. Het notariaat heeft hierbij een belangrijke voorlichtende rol, die wordt ingevuld bij het afgeven van de verklaring van erfrecht', schreef de KNB. Maar inmiddels oefende ook Binnenlandse Zaken (BZK) druk uit op de NVB, en bleken de banken niet langer ongevoelig voor de klacht dat ze hun klanten slecht bedienden door ze altijd maar langs die dure notaris te sturen. De NVB ging overstag nadat minister Donner (BZK) haar tegemoet kwam met de Versoepeling Regels Verklaring van Erfrecht. 'Hoewel er geen principieel standpunt is ingenomen, lijkt er toch een klein succesje te zijn geboekt', schreef Henk Steenbekkers op 29 december 2011 op hallohorstaandemaas.nl.

WELBEWUST

Sinds 1 januari 2012 kan de langstlevende het formulier 'Beschikken over bankrekening overleden echtgenoot-partner' downloaden van de site van het ministerie van Binnenlandse Zaken. Op dit formulier wordt de langstlevende partner via negen vragen op anderhalf A4'tje door het moderne erfrecht geleid. Bij ondertekening van het formulier verklaart de aanvrager ervan op de hoogte te zijn dat 'de bank mij niet adviseert over de juridische en fiscale gevolgen van het overlijden van mijn echtgeno(o)t(e)', en dat hij de bank vrijwaart van alle gevolgen 'van welke aard dan ook' die uit het gebruik van de bankrekeningen van de overledene voortvloeien. Dit zinnetje schoot Aniel Autar, voorzitter van de Vereniging van Estate Planners in het Notariaat (EPN), in het verkeerde keelgat. 'Natuurlijk is het jammer dat wij er minder werk door krijgen, maar dat is niet mijn *drive*. Hiermee stellen overheid en banken de burger bloot aan allerlei gevaren: enerzijds omdat het opnemen van geld wordt gezien als een zuivere aanvaarding, anderzijds omdat banken de schade kunnen verhalen op erfgenamen die er achteraf geen recht op hadden. Het lijkt alsof de overheid de burger veel geld uitspaart,

en de suggestie wordt gewekt dat de burger bij de bank in goede handen is. Maar wat die bank eigenlijk zegt is: "We lichten je niet voor, en als het mis gaat, hangen we je ook nog op."

Überhaupt stoort Autar zich aan de 'sfeer' die door consumentenorganisaties, banken én overheid rond de verklaring van erfrecht is geschapen. 'In de media is het beeld geschetst dat banken een wettelijke plicht hadden om van de klant een VvE te vragen alvorens uit te keren. Maar dat is nooit zo geweest! Dat de banken ernaar zijn gaan vragen, komt omdat het begrip "zorgplicht" sinds de jaren zeventig een sterke ontwikkeling heeft doorgemaakt. Banken wilden voorkómen dat aan de verkeerde werd uitgekeerd, en besteedden die voorlichtende taak welbewust uit aan de notaris. Die kon dan meteen vaststellen wie bevoegd was om over de tegoeden te beschikken. Het was dus hun eigen beleid.'

POPULISTISCH

Het huidige beleid daarentegen is populistisch, vindt Autar. Het werkt rechtsonzekerheid in de hand en schaadt bovendien nodeloos het imago van de notaris. Ook hij wendde zich tot de politiek. Jeroen Recourt, partijgenoot van Wouter Bos, kaartte de zaak begin maart aan bij – inmiddels demissionair – staatssecretaris Teeven van Veiligheid en Justitie. Uit zijn antwoord op 4 april: 'Van algemene uitsluiting van aansprakelijkheid van banken in het NVB-formulier is geen sprake. Een dergelijke uitsluiting is ook niet mogelijk.' Daarnaast beloofde Teeven het formulier in overleg met de NVB zodanig aan te passen dat langstlevenden er in elk geval op worden geattendeerd dat ondertekening van het formulier leidt tot een zuivere aanvaarding van de nalatenschap.

GEVAARLIJK

De vraag rijst inmiddels of Henk Steenbekkers bij aanvang van zijn kruistocht wel voldoende was geïnformeerd. Op diverse internetfora schreef hij: 'Alleen al de *aanvraag* [cursivering TS – red.] van een verklaring van erfrecht

‘Het huidige beleid is populistisch, werkt rechtsonzekerheid in de hand en schaadt nodeloos het imago van de notaris’

kan volgens de Consumentenbond geïnterpreteerd worden als een daad van aanvaarding van de nalatenschap.’ ‘Een misverstand’, zegt Lucienne van der Geld, juridisch directeur van Netwerk Notarissen en docent aan de Radboud Universiteit. ‘Alleen een VvE-aanvraag doen bij de notaris is dat niet. Hij vraagt juist of en hoe je de nalatenschap wilt aanvaarden. Het opnemen van geld van de bankrekening is wél een daad van aanvaarding.’ En juist dat maakt het formulier zo gevaarlijk, zegt Van der Geld. Want het kan dramatisch uitpakken. Alleen al het aantal beneficiair aanvaarde erfenissen steeg vorig jaar met 10 procent, bleek onlangs uit onderzoek van Netwerk Notarissen en NOS. ‘Maar het aantal schulderfenissen ligt mogelijk nog veel hoger. Onze leden schatten dit op 25 procent. Door de vastgelopen onroerendgoedmarkt bijvoorbeeld staan huizen al gauw bijna twee jaar te koop; de vaste lasten lopen door en komen voor rekening van de erfgenamen die zuiver aanvaarden. Voor die situatie wordt de erfgenaam door de bank waarschijnlijk niet behoed.’

TEGENSTRIJDIG

Dat de overheid een verklaring van erfrecht niet in alle gevallen nodig vindt, is des te curieuzer nu diezelfde overheid zo’n verklaring wil opnemen in de Basisregistratie Kadaster, vindt Leon Verstappen, hoogleraar Notarieel Recht aan de Rijksuniversiteit Groningen (RUG). ‘Door het NVB-formulier werkstelt de overheid dat niet altijd een VvE wordt opgesteld en dat dus ook niet wordt uitgezocht wie erfgenaam is van onroerend goed. Tegelijkertijd wil men dat het erfrechtelijk verkregen eigendom van onroerend goed zo veel mogelijk in de openbare registers staat vermeld. Ik vind dat tegenstrijdig beleid.’ In opdracht van het Kadaster onderzocht de RUG de mogelijkheid om, als er onroerend goed in een erfenis zit, de erfrechtelijke eigendomsverzekering op te nemen in het Kadaster.

‘Nu nog weet het Kadaster van een overlijden door een koppeling met de Gemeentelijke Basisadministratie, en is niet altijd duidelijk wie de rechthebbenden zijn’, zegt Jacques Vos, bewaarder van het Kadaster. ‘Door een VvE in te schrijven wordt dat wél duidelijk. Je voorkomt de vervelende situatie dat er nog steeds post komt voor de overledene. En voor het maatschappelijk verkeer is het van belang dat wij over actuele informatie beschikken. Denk aan het innen van belasting, aan beslagsituaties, of aan de situatie dat iemand een pand wil verkopen, en zich voordoeft als enige erfgenaam. Of dat klopt, weten we nu niet.’

Maar Vos vraagt zich af hoe je het publiek zo ver krijgt om een VvE in het Kadaster in te schrijven. Uit het onderzoek blijkt dat de burger gemiddeld 418 euro kwijt is aan de notaris. ‘Men ziet het belang er niet van in, en de kosten zijn hoog. Reden waarom we de inschrijfkosten hebben verlaagd van 145 naar 51 euro. Maar dan nog rekent de gemiddelde notaris 77 euro voor inschrijving bij het Kadaster.’ Het Kadaster liet daarom ook onderzoeken hoe het inschrijven kan worden bevorderd. Vos: ‘In relatief eenvoudige gevallen, waarbij de wettelijke verdeling opgaat, zouden we geautomatiseerd onze registratie kunnen bijwerken. Bij het overlijden krijgen wij al een melding via de GBA. Gecombineerd met een bericht van het CTR en informatie uit het boedelregister geeft dat al een goede indicatie.’

Ook is gedacht aan de invoering van een beroepsregel die de notaris verplicht tot inschrijving van een VvE als een registergoed tot de boedel behoort. Vos: ‘Dat zou aansluiten bij de ontwikkeling van het Europese “Certificate of Inheritance”, die bewaarders Europa-breed moeten accepteren.’

‘Wie het ook doet, dezelfde mate van kwaliteit moet worden gewaarborgd, want degene die de VvE opstelt, is toch aansprakelijk’, zegt Leon Verstappen. ‘Je moet dus mensen hebben die deskundig zijn opgeleid, dezelfde scholing hebben gehad als de notaris, en die zo’n verklaring ook kunnen maken. Dan ga je dus eigenlijk het wiel opnieuw uitvinden. Ik zou zeggen: “Schoenmaker, blijf bij je leest.”’ ■

